

УДК 327.3

АСЕАН ТА ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ: СТАНОВЛЕННЯ ТА ЕВОЛЮЦІЯ ВІДНОСИН

Михайло Комарницький

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, м. Львів, Україна, 79000,
e-mail: mikekomar@gmail.com*

Проаналізовано еволюцію відносин між АСЕАН та Європейським Союзом за останні 40 років. Визначено основні мотиви та інтереси цих організацій у політичній, безпековій та економічній сферах, виокремлено проблеми, що існують між ними. Увагу зосереджено на можливих шляхах підвищення ефективності співпраці країн-членів АСЕАН з Європейським Союзом.

Ключові слова: Європейський Союз; АСЕАН; Південно-Східна Азія; форум «Азія-Європа» (АСЕМ); безпека; зона вільної торгівлі; права людини; гуманітарні організації.

За минулі десятиліття Європейський Союз (ЄС) та Асоціація країн Південно-Східної Азії (АСЕАН) стали найуспішнішими прикладами регіональної інтеграції, відповідно, в Європі та Східній Азії. Вже сьогодні навколо АСЕАН і ЄС розгортаються нові інтенсивні інтеграційні процеси, до яких залучено все більше країн Європи та Азії, а найвпливовіші гравці сучасної світової політики та економіки висловлюють свою зацікавленість у активній взаємодії з АСЕАН та ЄС, прагнуть до встановлення тісних контактів та діалогу з ними, конкуруючи між собою за вплив у цих регіонах.

Виявити нові імовірні можливості та перешкоди у відносинах АСЕАН–ЄС допоможе дослідження розвитку цих відносин із самого початку. В березні 1971 р. міністри закордонних справ країн-членів АСЕАН на четвертій зустрічі в рамках організації вперше публічно обговорили можливість тіснішої співпраці з Європейським Економічним Співтовариством (ЄЕС) [17, с. 2]. На засіданні Постійного комітету 19–20 січня 1972 року в Сінгапурі прийнято рішення щодо створення Координаційного комітету АСЕАН в Бангкоку, яке остаточно підтримали міністри закордонних справ АСЕАН під час зустрічі у квітні 1972 року. В рамках комітету було вирішено створити спільний підхід країн-учасників до ЄЕС. Цього ж року створено Брюссельський комітет АСЕАН для обговорення комерційних питань (загальної системи преференцій) з ЄЕС. У листі малайзійського посла Тан Срі Філіпа Куока до Європейської Комісії (ЄК) від 5 червня 1973 року зазначено, що перша офіційна зустріч між АСЕАН та ЄЕС відбулася 16 червня 1972 року, а 5 червня 1973 року малайзійський посол як голова Брюссельського комітету АСЕАН презентував ЄК Меморандум про загальну систему преференцій (ЗСП) [3].

Перша проблемна дискусія виникла в АСЕАН стосовно вступу Великобританії до ЄС 1973 року. Країни-члени АСЕАН, зокрема Малайзія та Сінгапур, були схвильовані через можливу втрату комерційних переваг у рамках Британської Співдружності Націй, якщо Великобританія затвердить спільний митний тариф, що своєю чергою призведе до істотних втрат доходів від експорту для них. Після спільної заяви двох організацій про намір прийняти Великобританію до ЄЕС відбулося зменшення митних тарифів на тропічні продукти та розширення торговельних преференцій у рамках ЗСП, що допомогло зменшити невдоволення колишніх азіатських колоній Великобританії [20, с. 29].

Спільний прес-реліз неформальної зустрічі, що відбулася 24–25 вересня 1974 року між ЄК та міністрами торгівлі АСЕАН 26 вересня 1974 року, оголосив укладання угоди про створення спільної дослідницької групи для розвитку та посилення двостороннього діалогу щодо вивчення нових напрямів співробітництва [6]. У листопаді 1977 року діалог перейшов на рівень Брюссельського АСЕАН-Комітету постійних представників країн-членів ЄС, а в листопаді 1978 року в Брюсселі відбулася перша зустріч міністрів АСЕАН-ЄЕС, на якій було вирішено вести переговори щодо укладання угоди про співпрацю [15]. На другій зустрічі міністрів 7 березня 1980 року в Куала-Лумпурі АСЕАН та ЄЕС підписали угоду про торговельно-економічне співробітництво [7]. Ця багатостороння угода стала правовою основою формальних відносин АСЕАН-ЄЕС. Початковий період її дії становив 5 років з можливістю продовження угоди на кожні наступні два роки.

З 1981 року відносини між двома регіонами розвивалися у рамках щорічного діалогу АСЕАН-ЄС, постміністерських конференцій, а з 1994 року у форматі АРФ – Форуму з питань проблем безпеки в Азії. Наприкінці 1980-х років виникла потреба укладення нової угоди, яка б охопила більше сфер співробітництва та створила нові рамки для політичного діалогу. У 1990-х ЄС підписав угоди із третіми країнами, які поділяли принципи захисту прав людини, демократії та верховенства права – питання, котрі були проблемними для країн АСЕАН. Європейська сторона наполягала на піднятті питань захисту прав людини на зустрічі міністрів АСЕАН-ЄС у травні 1991 року [16, с. 9]. До цього часу основою відносин між державами була економіка. Навіть за умови, що АСЕАН могла заперечувати закиди у недотриманні прав людини, Португалія відмовилася надати ЄК мандат на ведення переговорів щодо нової угоди про співпрацю з АСЕАН 1992 року. Причиною була індонезійська окупація Східного Тимору та порушення прав людини. Тому ідея створення нової угоди відійшла на другий план.

У ЄК виникла ідея створення «нової динаміки у відносинах ЄС-АСЕАН» [8], отож було обрано варіант підписання спільної декларації, яка не матиме юридично обов'язкової сили. Декларація повинна була визначити пріоритети у відносинах, закликати до посилення співпраці у сферах, зазначених в угоді 1980 року, та застосування нових підходів до співпраці у сферах, не включених до угоди. ЄК запропонувала план дій, внаслідок чого схвалили спільну

декларацію в лютому 1997 року на 12-й зустрічі міністрів ЄС-АСЕАН у Сінгапурі. Проте розробку робочої програми після створення нової стратегії 1996 року відтермінували, оскільки спільний комітет зі співробітництва, який керувався угодою 1980 року, не міг зібратися через суперечки про участь М'янми. Врешті 1999 року комітет зібрався і затвердив нову програму [16, с. 11].

Надалі для приєднання до АСЕАН майбутнім членам Асоціації (В'єтнам, Камбоджа, Лаос) потрібно було підписати двосторонню угоду з ЄС, що містила пункт про захист прав людини. Непідписання двосторонніх угод унеможливило підписання угоди 1980 року ЄС із окремими країнами, коли вони ставали членами АСЕАН.

У 1990-х роках відносини ЄС-АСЕАН були суперечливими передусім через проблему прав людини, яку відмовлялися визнавати Прем'єр-міністр Сінгапуру Лі Куан Ю та малайзійський прем'єр Мохамад Махатхір, а також проблему Східного Тимору. Було прийнято рішення перетворити дискусії щодо Східного Тимору у двостороннє питання між Індонезією та Португалією, знімаючи з будь-якого формату дискусії між АСЕАН та ЄС та залучаючи ООН як посередника.

Однак Бірма (М'янма) виявилась третім каменем спотикання. Розв'язком проблеми, як зі Східними Тимором, стало переведення його у двостороннє питання між Бірмою та ЄС. Європейські чиновники наголошували, що порушення прав людини у М'янмі не можуть більше «тримати в заручниках» відносини між ЄС та АСЕАН, і знову ж ООН залучили до вирішення цієї проблеми [2]. На тлі суперечок відносини АСЕАН-ЄС отримали нове піднесення у вересні 1994 року на 11-й зустрічі міністрів в Карлсруе (Німеччина). На зустрічі погодили створення спеціальної Групи видатних діячів для розробки комплексного підходу до питань політики та безпеки, економіки та культурних взаємин між країнами ЄС та АСЕАН до 2000 року і надалі [22].

Всередині 1990-х років виникла ідея провести Азійсько-Європейську зустріч. Перша зустріч відбулася на початку березня 1996 року за ініціативою Сінгапуру та Франції в Бангкоку під час саміту глав урядів та держав. ЄС погодився на можливість проведення такої зустрічі після того, як позбувся членства в АТЕС, бо не належав до Азійсько-Тихоокеанського регіону. Проте виникла підозра, що ЄС більше зосереджує увагу на Азійсько-Європейській зустрічі, аніж на відносинах ЄС-АСЕАН загалом, оскільки останні склалися не дуже добре. Наприклад, деякі аналітики вважали, що Азійсько-Європейська зустріч (АСЕМ) могла б стати центром відносин ЄС та АСЕАН, якщо вступ Бірми до АСЕАН заблокує розвиток угоди ЄС-АСЕАН [1]. Жак Поос, голова Ради Європейського Союзу на постміністерській конференції в липні 1997 року заявив, що АСЕМ залишатиметься додатковим інструментом у діалозі ЄС-АСЕАН, а не замінятиме його [4, с. 326].

Камбоджійська проблема – чи не єдина, над якою ЄС та АСЕАН злагоджено співпрацювали. ЄС подав приклад АСЕАН, яка повернулася до перехідної адміністрації ООН в Камбоджі (UNTAC) через державний переворот Хун Сена

4–6 липня 1997 року, профінансувавши проведення виборів 26 липня 1998 року. Відносини ЄС з Камбоджею відновилися 1992 року після підписання Паризьких мирних угод у жовтні 1991 року.

Теракти 11 вересня 2001 року в Нью-Йорку та Вашингтоні тісно об'єднали сторони у боротьбі з їхнім спільним ворогом – тероризмом. Боротьба з тероризмом стала нагальним питанням на порядку денному АРФ. У липні 2002 року на 9-й зустрічі міністрів АРФ ухвалили заяву про заходи боротьби з фінансуванням тероризму. Також погодили утворити міжсесійну раду з питань боротьби з тероризмом та транснаціональною злочинністю, що скликали в штаті Сабах (Малайзія), у березні 2003 року. На рівні АСЕАН-ЄС на 14-й зустрічі міністрів у січні 2003 року в Брюсселі ухвалили «Спільну декларацію про співпрацю у боротьбі з тероризмом» [18].

На початку ХХ століття двічі намагалися провести переговори щодо укладення угоди про Зону вільної торгівлі (ЗВТ) між АСЕАН та ЄС, проте ці спроби були невдалі. Тим не менше, на третій двосторонній консультації на рівні міністрів економіки, що відбулася в місті Луанг-Прабанг 2 квітня 2003 року, ЄС запропонував створити «Міжрегіональну торговельну ініціативу ЄС-АСЕАН» (TREATI). Вона могла б замінити додатковий протокол про «створення нової динаміки у відносинах ЄС-АСЕАН». ЄС погодився, що ця ініціатива може в майбутньому сприяти укладенню преференційної торговельної угоди між ЄС та АСЕАН. У липні 2003 року Європейська Комісія офіційно зазначила, що TREATI стала ключовим компонентом «нового партнерства з Південно-Східною Азією» [11].

У квітні 2005 року єврокомісар з питань торгівлі Пітер Мендельсон та міністри економіки АСЕАН заснували групу з перспективного планування (*Vision Group*), до якої увійшли вищі посадові особи у сфері економіки, з метою дослідити можливість впровадження нових ініціатив, у тому числі й ЗВТ, щоб покращити економічні зв'язки. Підсумковий звіт групи з перспективного планування, опублікований 10 травня 2006 року, проклав шлях до офіційних переговорів про ЗВТ [19].

На зустрічі АСЕМ, що відбулася у вересні 2006 року в Гельсинкі, Президент ЄК Жозе Мануель Баррозу повідомив європейським журналістам, що ЄС обмірковує проведення переговорів щодо створення ЗВТ із АСЕАН з 2007 року. Обґрунтування такої пропозиції було подане у посланні Європейської Комісії 2006 р. «Глобальна Європа: конкуренція у світі», суть якого полягала в тому, що АСЕАН – пріоритетний партнер ЗВТ [10]. Така ЗВТ повинна бути всеохопною в зоні її дії, мета якої – забезпечення найвищого ступеня лібералізації торгівлі, включаючи далекосяжну лібералізацію послуг та інвестицій.

Європейська Рада 23 квітня 2007 року уповноважила ЄК розпочати переговори з АСЕАН про зону вільної торгівлі. На економічному саміті АСЕАН-ЄС, який відбувся 4 травня 2007 року у Брунеї, Комісар ЄС з питань торгівлі Пітер Мендельсон та міністри економіки країн-членів АСЕАН розпочали переговори. Процес переговорів між ЄС та АСЕАН ґрунтувався на регіональному підході, водночас визнаючи та беручи до уваги різні рівні

розвитку та можливості окремих країн АСЕАН. Європейські парламентарі під час візиту до Сінгапуру в жовтні 2007 року говорили про бажання виключити М'янму із зони вільної торгівлі АСЕАН та ЄС, незастосування Закону про банківську таємницю в Сінгапурі, а також неправильне ставлення до європейських товарів як перешкод ЗВТ. ЄС виявляв бажання, щоб країни-учасниці АСЕАН допомогли йому змусити європейських неплатників податків сплачувати податки країні національної належності з відсотків, зароблених за кордоном. Угода про партнерство та співробітництво була необхідною передумовою повноцінної угоди про вільну торгівлю. Європейські парламентарі закликали В'єтнам бути координатором з боку АСЕАН для прискорення переговорного процесу про зону вільної торгівлі між АСЕАН та ЄС, оскільки європейські компанії були стурбовані через конкуренцію з боку США та інших держав [3].

На Ювілейному саміті АСЕАН-ЄС 22 листопада 2007 року в Сінгапурі Європейський комісар з питань торгівлі висловив занепокоєння через повільний переговорний процес щодо ЗВТ. Лідери держав обох сторін переговорів заявили, що просуватимуть цей процес, проте не вказали точного часу, до якого це мало відбутися, а 14 квітня 2008 року була репрезентована доповідь Європейського парламенту про економічні та торговельні відносини з АСЕАН [13]. У доповіді йшлося про те, що в угоді про партнерство та співробітництво містяться положення, виконання яких є необхідною попередньою умовою укладання угоди про ЗВТ. Також мова йшла про високу якість угоди, однак водночас існувала стурбованість через повільний темп переговорів. Зокрема, деякі країни АСЕАН не поспішали з підписанням угоди про зону вільної торгівлі, натомість країни, які мали намір приєднатися до угоди, повинні були отримати можливість підписання двосторонньої угоди про ЗВТ. У коментарях до звіту було зазначено, що перспектива швидкого підписання угоди з АСЕАН може бути підірвана через відсутність компетенції ведення переговорів, труднощів формулювання спільної позиції, які відображали б інтереси громадськості регіону, нестачу політичної волі.

Комісія з міжнародної торгівлі Європейського парламенту 8 травня 2008 року переважною більшістю голосів проголосувала за створення зони вільної торгівлі АСЕАН-ЄС, однак для цього АСЕАН повинна була виконати певні умови, зокрема підтримувати сталий розвиток, проводити боротьбу з шахрайством, дотримуватися прав людини, а також виключити М'янму з переговорів щодо створення ЗВТ [3]. Окремий наголос зробили на повільності переговорів та необхідності забезпечити можливість тимчасово зупиняти пільгові митні тарифи, передбачені угодою, у разі порушення основних пунктів угоди про партнерство та співробітництво, передусім у випадках, які стосуються порушення прав людини.

Державне інформаційне агентство Малайзії «Bernama» 9 травня 2008 року процитувало комісара ЄС з питань торгівлі Пітера Мендельсона: «Ми не повинні відмовлятися від регіонального підходу. Але можемо робити цю систему гнучкою – це своєрідна «змінна геометрія», яка враховує різні рівні

розвитку в межах АСЕАН і дає можливість розвивати співпрацю з її окремими членами». Також П. Мендельсон заявив, що інші країни АСЕАН можуть приєднатися до угоди в свій час [14]. Цей коментар з'явився після чотирьох раундів переговорів і був свідченням їхньої нескінченності.

У березні 2009 року обидві сторони погодилися зробити паузу в переговорному процесі стосовно ЗВТ через повільне просування. Проте пауза не тривала довго: 22 грудня 2009 року з'явився прес-реліз Європейської комісії, у якому заявили: «ЄС розпочав переговори про ЗВТ із окремими країнами-учасницями АСЕАН, починаючи з Сінгапуру» [12]. Стало очевидним, що угода про ЗВТ між ЄС та АСЕАН не буде укладена. У прес-релізі зазначали, що члени ЄС схвалили переговори Європейської комісії про ЗВТ із окремими країнами-членами АСЕАН. Однак кінцевою метою було досягнення згоди із регіоном АСЕАН. Укладання двосторонніх угод могло стати гарною основою на шляху до досягнення поставленої мети. Малайзія стала другою країною щодо переговорів про створення ЗВТ, які розпочали у жовтні 2010 року, а 2012 року ЄС уклав угоду про вільну торгівлю (FTA) з Сінгапуром. Сьогодні ведуть переговори про створення ЗВТ з трьома іншими країнами АСЕАН (В'єтнам, Таїланд, Малайзія). Ці угоди є своєрідними сходинками до підписання всеосяжної угоди про створення ЗВТ між ЄС та АСЕАН.

На 5-му саміті країн-учасниць АСЕМ у Ханой в жовтні 2004 року ЄС заявив про початок переговорів щодо партнерства та співробітництва із Сінгапуром і Таїландом. Зазначимо, що ці переговори відбулися після укладання двосторонніх договорів із В'єтнамом, Лаосом, Камбоджею ще до їхнього приєднання до АСЕАН. Обґрунтуванням було те, що всі країни-учасниці АСЕАН є різними, а різні рівні розвитку більше відповідали б двостороннім відносинам. Переговори з Таїландом стосовно ЗВТ призупинили через усунення від влади Таксина Чинавата під час військового перевороту 2006 року і відновлені лише у березні 2013 року.

У Пхукеті (Таїланд) 22 липня 2009 року уклали угоду про партнерство та співробітництво між Індонезією та ЄС. Після цієї події Хав'єр Солана, Верховний представник Європейського Союзу з питань закордонних справ і політики безпеки, в інтерв'ю для філіппінської газети «*Business Mirror*» зазначив, що підписання угоди – «це важливий крок на шляху до залучення країн-членів АСЕАН до пропонованої ЗВТ між АСЕАН та ЄС» [9]. В рамках подальших переговорів щодо створення ЗВТ кожен член АСЕАН спершу повинен був підписати двосторонню угоду з ЄС, до якої входив би договір про сприяння захисту прав людини та належного врядування, в тому числі й ратифікація Римського статуту Міжнародного Кримінального Суду.

На постміністерській конференції АСЕАН 27 липня 2006 року Х. Солана заявив, що «співпраця між АСЕАН та ЄС зосереджувалася більше на питаннях політичної безпеки, аніж на економіці» [19]. Найбільшим імпульсом для розвитку відносин у цей час між АСЕАН та ЄС стала моніторингова місія у провінції Ачех в Індонезії, яка досягла великого успіху. ЄС безумовно, прагнув, аби цей досвід ліг в основу майбутньої співпраці з АСЕАН. На знак

зацікавленості та прихильності ЄС до стабільності, безпеки і розвитку в регіоні Східної Азії. Європейський Союз вирішив приєднатися до Договору про дружбу та співробітництво АСЕАН в Південно-Східній Азії (ТАС). Цей крок став важливим знаком виявлення позиції ЄС щодо регіону. На основі листа-заявки від 7 грудня 2006 року ЄС оголосив свій намір приєднатися до Договору про дружбу та співробітництво в Південно-Східній Азії. Після приєднання ЄС у травні 2009 року до ТАС ЄС вдався до проведення гуманітарної підтримки, заходів реабілітації і розвитку Міжнародної групи моніторингу (ІМТ) на півдні Філіппін [3]. Можна стверджувати, що приєднання до Договору було наперед задуманим виявом підтримки АСЕАН для розвитку інтеграційних ініціатив у регіоні загалом та наголосом на тому, які переваги цей крок може принести для підвищення стабільності, безпеки та економічного процвітання.

ЄС швидко відреагував на землетрус в Індійському океані 26 грудня 2004 року, забезпечивши гуманітарну допомогу за кілька годин після стихійного лиха. Механізм цивільного захисту Європейської комісії запустили після перших повідомлень про землетрус в Індонезії. Цей механізм мобілізував підтримку та допомогу від країн-членів та сусідніх держав для Шрі-Ланки, Таїланду та Індонезії. Європейська Рада 31 січня 2005 року ухвалила план дій щодо усунення наслідків стихійного лиха [21].

Завдяки аналізу еволюції відносин між ЄС та АСЕАН стає очевидно, що упродовж 1970–1980-х років країни, що розвивалися і входили на той момент до АСЕАН, ставили собі за мету отримати допомогу від ЄС і доступ до європейських ринків через ЗВТ. Європа отримала можливість диверсифікувати свої експортні ринки, конкуруючи між собою за іноземні інвестиції. Відносини базувалися на допомозі у сфері торгівлі та розвитку, проте жодним чином не були побудовані на політичній співпраці. Труднощі у відносинах розпочалися у 1990-х роках одразу після закінчення «холодної війни». Поразка Радянського Союзу відкрила шлях до кампанії із захисту прав людини, демократії, верховенства права, спрямованих на авторитарні режими, які Захід підтримував під час «холодної війни», у тім числі й щодо країн-членів АСЕАН. Проте 1990-ті роки стали періодом, коли економіки країн-членів АСЕАН розвивалися завдяки іноземним інвестиціям і торгівлі аж до фінансової кризи 1997 року, яка дала змогу стати рівноправними партнерами Заходу і кинути йому виклик через ідеологію азійських цінностей. Проблеми виникали через порушення прав людини, Східний Тимор та ситуацію в М'янмі. У 2000-х роках відбувся справжній переворот у відносинах, зумовлений готовністю ЄС відсунути на задній план проблему авторитарного режиму в М'янмі, щоб та не заважала розвитку співпраці між регіонами, зберігаючи швидше символічні санкції проти М'янми. Особливою умовою було те, що санкції проти нового військового цивільного уряду зняли 2013 року для заохочення проведення реформ у країні. Приєднання ЄС до ТАС, початок переговорів щодо зони вільної торгівлі сприяли активізації співробітництва між АСЕАН та ЄС. Порушення прав людини, сфера державної закупівлі товарів і послуг є потенційними труднощами, які стають на заваді розвитку відносин між партнерами. Звісно ж, у

цьому випадку потрібно збалансувати потенційні труднощі та можливості також в інших сферах, які передбачені ТАС та угодою про ЗВТ.

Сьогодні АСЕАН отримує багато користі від поглибленого співробітництва з ЄС, наприклад, численні перекази коштів ЄК та державами-членами ЄС для інтеграції та інших заходів. Завдяки економічній співпраці виникли такі проекти, як Програма розвитку статистичного потенціалу (SCBP), Проект із захисту прав інтелектуальної власності в Таїланді, Програма інтеграції повітряного транспорту АСЕАН-ЄС (AATIP), а також покращення компетентності у переговорних процесах, що стосується ЗВТ між АСЕАН та ЄС; вдалося виконати Програму міграційної політики та управління кордонами. У сфері соціально-культурного співробітництва вдалося виконати програму підтримки Південно-Східна Азія–ЄС зі зміцнення міжрегіонального та двостороннього науково-технічного діалогу та аналізу науково-технічних структур на національному рівні в Південно-Східній Азії, створенні центрів передового досвіду. Також створено центр гуманітарної допомоги АСЕАН з подолання наслідків стихійних лих та центр АСЕАН зі збереження біорізноманіття. З іншого боку, невиконаними залишилися заходи у сферах політичного співробітництва та безпеки, наприклад, участь країн-членів АСЕАН в операціях Спільної політики безпеки та оборони, а також обмін досвідом у галузі цивільного планування у рамках Європейських операційних цілей 2008 та 2010 років. Так і не зміцнилася співпраця у сфері боротьби з тероризмом після підписання Спільної декларації АСЕАН-ЄС про співробітництво у боротьбі з тероризмом. Невиконаним залишилося завдання зі співпраці щодо соціального захисту, забезпечення гідної праці, захисту від негативних наслідків глобальної фінансової кризи та глобалізації. Відкритим залишається питання щодо формату співпраці з просування культурного діалогу в рамках ініціативи ООН «Альянс Цивілізацій» [23].

Незважаючи на все вищезгадане, досі лунають такі висловлювання: якщо коли ЄС дійсно прагне продемонструвати серйозність намірів співпраці, він повинен здійснювати фінансування інфраструктурних об'єктів у рамках АСЕАН (передусім розвиток залізничного сполучення), вживати заходів для підняття стандартів освіти, покращувати співпрацю з найменш розвиненими країнами АСЕАН на регіональному рівні, а не лише двосторонньому, надавати допомогу окремим країнам-членам АСЕАН щодо питань інтеграції з Асоціацією, тобто давати не лише стартовий капітал, а й фінансувати більше задля досягнення стабільності, фінансувати конкретні проекти та програми, а не лише надавати підтримку під час проведення семінарів, лекцій чи спільних робочих зустрічей.

Звісно, постає питання, чи може АСЕАН щось запропонувати Європейському Союзу з позиції власного досвіду інтеграції, окрім того, що просить доступу до ринку. Чи скаржаться через обмеження, коли мова йде про порушення прав людини, як це було у 1990-х? Чи досі між державами панує тип відносин «донор–реципієнт», коли встановлять рівне партнерство? Чи повинні багатші країни-учасниці, такі як Сінгапур чи Малайзія, ще більше фінансувати

АСЕАН, аби скорочувати розрив із бідними країнами Асоціації, а не лише покладатися на ЄС чи будь-яку іншу іноземну державу?

Для розбудови АСЕАН прийняття Статуту АСЕАН 2007 року є лише першим кроком, далі має бути прагнення до об'єднаної незалежності, щоб бути готовим реорганізуватися і об'єднати всі економіки країн-членів АСЕАН в єдиний ринок і перестати захищати лише найпривабливіші сектори національної економіки. Сильнішою АСЕАН стане зі зміцненням економіки, що є головною складовою рівноправного партнерства з будь-якою світовою державою чи регіональною потугою. Для досягнення достатнього рівня самозабезпечення і залежності від іноземних ринків необхідна тісніша економічна інтеграція.

Ми живемо у глобалізованому світі, і малі країни АСЕАН, за винятком Індонезії, лише завдяки інтеграції можуть подолати проблеми, спричинені або поглиблені фактом, що вони невеликі за розміром. Кожна країна-учасниця АСЕАН має справу із сильнішим Європейським Співтовариством у багатостраждальних переговорах щодо створення ЗВТ. Це сприятиме веденню політики «розподіляй і володарюй» з боку ЄС, якщо він цього забажає. Ефективна інтеграція дуже важлива та необхідна, якщо Південно-Східна Азія прагне самостійно триматися на плаву, відшукати своє місце у світовій та регіональній політиці. Країни-члени АСЕАН, виходячи за межі своїх національних інтересів, повинні об'єднати всі наявні ресурси, бути готовими до спільних підйомів і падінь. У протилежному випадку АСЕАН може ніколи не набути рівних прав із могутніми країнами чи угрупованнями. Зменшення відмінностей в економіці та розвитку країн-членів АСЕАН сьогодні залишається ключовим завданням організації, яка досі знаходиться у пошуку відповідної ефективної моделі інтеграції, а завдання ЄС – допомогти АСЕАН віднайти цю модель і поділитися своїм досвідом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Agence Europe. – February 6, 1997. – P. 10.
2. Agence France-Presse Press-Release. – May 23, 1999.
3. Alecu de Flers N. EU-ASEAN Relations: The Importance of Values, Norms and Culture / Flers N. de Alecu. – EU Centre in Singapore, June 2010. – Mode of access : <http://www.eucentre.sg/wp-content/uploads/2013/06/EUASEAN-AlecuFlers-8June2010.pdf>.
4. Alecu de Flers N. The EU and Inter-regional Cooperation / Flers N. de Alecu & E. Regelsberger ; Hill Christopher & Smith Michael eds. // International Relations and the European Union. – Oxford : Oxford University Press, 2005. – P. 317–342.
5. ASEAN Secretariat. ASEAN-EU Dialogue. – Mode of access : <http://www.aseansec.org/23216.htm>.
6. Camroux D. The European Union and ASEAN: Two to tango? / D. Camroux // Studies & Research. – № 65. – 2008. – Mode of access : <http://www.notreeurope.eu/media/Etude65EUASEANen.pdf>.
7. Cooperation Agreement between the European Economic Community and Indonesia, Malaysia, the Philippines, Singapore and Thailand – member countries of the Association of South-East Asian Nations. – March 7, 1980. – Mode of access : <http://ec.europa.eu/world/agreements/SummartOfTreatyAction.do?step=0&treatyId=373>.

8. Creating a New Dynamic in EU–ASEAN Relations. Communication from the Commission to the Council, the European Parliament and the Economic and Social Committee. COM (96) 314 final. – 3 July 1996.
9. EU Asks Asean to Use Charter for Rights // *Business Mirror*. – 2009. – July 27.
10. European Commission Directorate-General for Trade. Global Europe: Competing in the World. – Europa, Brussels. – October 4, 2006. – Mode of access : <http://trade.ec.europa.eu/doclib/html/130376.htm>.
11. European Commission Directorate-General for Trade. TREATI-Work Programme and Progress Report. – Brussels, December 2007. – Mode of access : http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2007/december/tradoc_137414.pdf.
12. European Commission. Press Release «European EU to launch FTA negotiations with individual ASEAN countries, beginning with Singapore» (IP/09/1991). – December 22, 2009. – Mode of access : http://europa.eu/rapid/press-release_IP-09-1991_en.htm?locale=en.
13. European Parliament Resolution of 8 May 2008 on Trade and Economic Relations with the Association of South East Asian Nations (ASEAN) (2007/2265(INI)). – Mode of access : http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/dv/dase20080624_resolutionford_/DAS E20080624_ResolutionFord_en.pdf.
14. *European Parliament*. Trade and Economic Relations with the countries of South East Asia (ASEAN) (debate), Brussels, May 7, 2008. – Accessed from : <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+CRE+20080507+ITEM-017+DOC+XML+V0//EN>.
15. *Joint Declaration* The ASEAN–EC Ministerial Meeting Brussels. – November 21, 1978. – Mode of access : <http://www.asean.org/asean/external-relations/european-union/item/external-relations-european-union-asean-eu-ministerial-meetings-joint-declaration-of-the-first-asean-ec-ministerial-meeting-1978>.
16. *Lim P.* Political Issues in EU–ASEAN Relations / P. Lim. – Manila : Konrad Adenauer Stiftung, 1999.
17. *Narcisco R.* Building Bridges and Opening Doors / R. Narcisco // Proceedings of a Conference on «ASEANEEC Economic Relations» ; Narongchai Akrasanee and Hans Christoph Rieger (eds.). – Singapore : Institute of South East Asian Studies, 1982. – P. 2.
18. *Ong Keng Yong.* Mobilizing Multilateral Resources in the War against Terrorism: The Role of ASEAN Inside and Outside of Southeast Asia / in Inaugural Asia-Pacific Homeland Security Summit Speech. – Honolulu, USA, November 20, 2003.
19. *Robles A. Jr.*, FTAs in Asia–Europe Relations. – Institute for Popular Democracy. – March 13, 2007. – Mode of access : <http://www.aepf.info/resources/finish/16-eu-asean-fta/15-ftas-in-asia-europe-relations/0>.
20. *Rüland J.* ASEAN and the European Union: A Bumpy Inter-regional Relationship / J. Rüland // ZEI Discussion Paper. – Bonn : Center for European Integration Studies, Rheinische Friedrich Wilhelms-Universität Bonn, 2001. – 43 p.
21. The EU's Contribution to the International Response to the 2004 Asian Tsunami: Achievements, next steps and lessons learned // Discussion Paper. – London and Brussels : Department for International Development and the European Commission. – Brussels. – December 20, 2005.
22. *Thurlow F.* Myanmar just one side of the EU–ASEAN coin / F. Thurlow // *Asia Times*. – 2000. – December 9.
23. *Vanderwalle L.* EU–ASEAN: Challenges Ahead. – European Parliament. Directorate General for External Policies / L. Vanderwalle. – December 2014. – Mode of access : [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2014/536426/EXPO_IDA\(2014\)536426_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2014/536426/EXPO_IDA(2014)536426_EN.pdf).

Стаття надійшла до редколегії 29.04.2016

Прийнята до друку 15.05.2016

ASEAN AND THE EU: FORMATION AND EVOLUTION OF RELATIONS

Mykhaylo Komarnytskyy

*Ivan Franko National University of Lviv,
1, Universitetska Str., Lviv, Ukraine, 79000, tel. (032)239-41-32,
e-mail: mikekomar@gmail.com*

This article analyzes the development of relations between ASEAN and the European Union over the last 40 years. The main motives and interests of these organizations in the political, security and economic fields are discussed herein as well as the achievements and problems, which exist in relations between two regions. The basic attention addresses on the problems of increasing efficiency in cooperation between ASEAN and European Union.

Key words: The European Union; ASEAN; Southeast Asia; ASEM; security; free trade zone; human rights; humanitarian organizations.

АСЕАН И ЕВРОПЕЙСКИЙ СОЮЗ: СТАНОВЛЕНИЕ И ЭВОЛЮЦИЯ ОТНОШЕНИЙ

Михаил Комарницький

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко,
ул. Университетская, 1, г. Львов, Украина, 79000,
e-mail: mikekomar@gmail.com*

Проанализирована эволюция отношений между АСЕАН и Европейским Союзом за последние 40 лет. Определены основные мотивы и интересы этих организаций в политической и экономической сферах, сфере безопасности, выделены проблемы, существующие между ними. Основное внимание сосредоточено на возможных путях повышения эффективности сотрудничества стран-членов АСЕАН с Европейским Союзом.

Ключевые слова: Европейский Союз; АСЕАН; Юго-Восточная Азия; форум «Азия-Европа» (АСЕМ); безопасность; зона свободной торговли; права человека; гуманитарные организации.